

Šmitos versmė

Turistinė vertė

Sinonimai

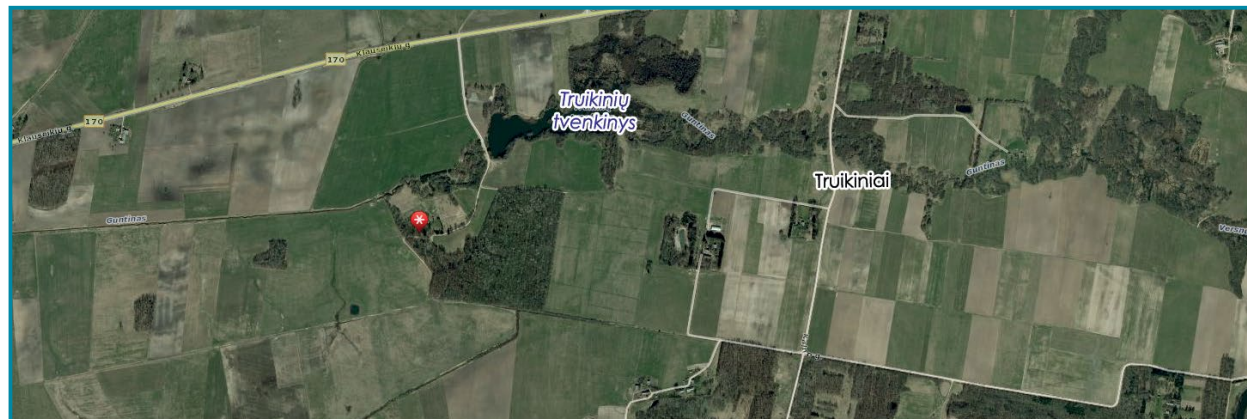
Truikinių šaltinis

Koordinatės

LKS: 355651; 6240419

Adresas

Skuodo r. sav., Aleksandrijos sen., Truikinių k., Guntino upelio kairysis paslėnis. Šaltinis yra 2,1 km į PV nuo Aleksandrijos bažnyčios ir apie 350 m į P–PV nuo Guntino upelio (Truikinių) tvenkinio užtvankos. Prie jo geriausia atvykti nuo Mažeikių arba Sedos pusės, Židikų–Ylakių–Skuodo krašto keliu ir už 11 km į Vakarus nuo Ylakių, tik pravažiuojus dešiniau liekančių Aleksandriją, iš asfalto pasukant kairėn (į pietus) atsišakojančiu vietiniu keliuku. Kelių sankirtoje stovi medinė nuoroda su užrašu „Truikinių šaltinis – 1 km“, o prie pagrindinio kelio (plento) yra šį gamtos paveldo objektą nurodantis kelio ženklas. Įspūdinga, smėliu „verdanti“ versmė 1980 m. buvo paskelbta hidrogeologiniu gamtos paminklu, 1999 m. – hidrogeologiniu objektu, o 2002 m. įtraukta į Valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašą

Aplinka

Skuodo, Ylakių apylinkėse atskirta lėkštų pažemėjimų (30–40 m NN) spragomis nuo kalvotosios Žemaitijos iš Latvijos pusės vėl kylančiai išterpia priledyninių vandens baseinų labai aplyginta Vakarų Kuršo aukštuma. Pietinį jos pakraštį su Bartuvos baseino Šatos, Guntino, Luobos aukštupiais iškelia Skuodo apskalauta moreninė plynaukštė, kurioje išlikę apskalautų kraštinių ledyninių darinių (gtIIIbl, ftIIIbl, lgtIIIbl) pakilumų, apsuptų pagrindinės morenos (gIIIbl) ir smėlingesnės limnoglacialinės (lgIIIbl) banguotos lygumos. Šmitos versmė veržiasi iš kairiajame Šaltupio upokšniuko krantelyje esančio sufozinio cirko (apie 15 m skersmens, su stabiliais iki 5 m aukščio šlaitais), žemiausioje dugno vietoje. Pats versmės ištakos duburys pasitvenkęs negilium (10–25 cm), ovalium (6 × 4,5 m) tvenkinuku (prūdeliu). Iš jo vandens perteklius platoka ir trumpa išplova nuteka į Šaltupį, o toliau maždaug už 170 m pasiekia ir didesnę Guntino upelį, jo kairiajame krante. Vandens lygis versmės patvankoje apie 35 m NN, o santykinis aukštis virš vagos vandens Šaltupio ir Guntino santakoje – apie 4–5 m. Versmė liejasi

aliuvio (aIV) ir limnoglacialinių (lgIIIbl) nuogulų sanglaudos vietoje, per jas patraukdama nemažą spūdinio (tarpmoreninio) vandens kiekį. Tai, kad vanduo intensyviai kyla iš apačios susidariusiu praretinto smėlio akivaru (apie 6 m gylio), o nenusidrenuoja biriu gruntiniu sluoksniu iš šonų, rodo spūdinę versmės prigimtį.

Dabartinė būklė, kaptazas

Šaltinis yra negilioje dauboje, kurią dalija Šaltupio upeliukas. Vandeniui plūstanti ištakos vieta apjuosta medine pinučių tvorele, yra priėjimo liepteliai Pastatytas stalas su suolais. Aukščiau, duburio krantelio viršuje įrengta patogi aikštelė su pavėsine. Aplink šlaituose auga medžiai, iš vienos pusės priartėjęs gražus beržynėlis. Pasitvenkusiame versmėtame tvenkinėlyje iš gerai matomo puraus dugno veržiasi keli stiprūs ištakos židiniai. Jie nuolat intensyviai maišosi, balkšvais ar parudavusiais „kunkuliuojančio“ smėlio ratilais. Juose „verdantis“ smėlis yra smulkus, turi daugiausia 0,1–0,25 mm skersmens grūdelių (89,6 proc.), perrūšiuotas ir panašus į

kvarcinį smėlį (SiO_2 – 93,7 proc.). Pulsiuojančių ratilų spalva priklauso nuo dugno spalvos: viena – gelsvai rusva, kita – šviesiai pilkšva. Pilkoji „akis“ – apie 1,5 m pločio, kita beveik dvigubai platesnė.

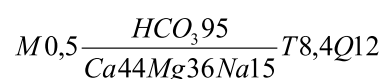
Vandens fizikinės savybės

Vanduo skaidrus, bespalvis, bekvapis. Vietomis patvankoje ir nutekančioje išplovoje yra geležies pėdsakų ir koloidinių nuosėdų plėvė ant augalų, akmenukų. Išmatavus mobiliu matuokliu (2014-06-18) vanduo buvo 8,4 °C temperatūros, neutralus ar silpnai šarminis (pH = 7,53). Savitasis elektros laidis (SEL – 496 $\mu\text{S}/\text{cm}$), vandens oksidacinis ir redukcinis potencialas (Eh = –172 mV), mažai deguonies (O_2 = 0,57 mg/l).

Vandens cheminės savybės

Šaltinio vanduo gėlas, turi daug mineralinių medžiagų (bendras ištirpusių mineralinių medžiagų kiekis 501 mg/l). Vanduo santykinai kietas, pasižymi karbonatiniu virinant lengvai pašalinamu kietumu (bendrasis kietumas 4,97 mg-ekv/l). Tyrimo metu nustatyta nedidelė, artima foninei nitrato (0,25 mg/l) ir amonio (0,32 mg/l) koncentracija. Vandenyje labai didelė geležies koncentracija, patvirtinanti, kad tai kylantis šaltinis (1,11 mg/l).

Cheminės sudėties formulė (ekv/%)

Nustatomo komponento pavadinimas	Nustatyta vertė		
	mg/l	mg-ekv/l	ekv. proc.
Ištirpusių mineralinių medžiagų suma	501		
Sausoji liekana 180 °C	314		
Bendrasis kietumas		4,97	
Karbonatinis kietumas		4,97	
Nekarbonatinis kietumas		0,00	
Anijonai:			
Chloridai, Cl^-	8,53	0,24	3,72
Sulfatai, SO_4^{2-}	3,40	0,07	1,09
Hidrokarbonatai, HCO_3^-	374,17	6,14	95,19
Nitritai, NO_2^-	0,02	0,00	0,00
Nitratų, NO_3^-	0,25	0,00	0,00
Katijonai:			
Natris, Na^+	21,00	0,91	14,68
Kalis, K^+	11,50	0,31	5,00
Kalcis, Ca^{2+}	55,05	2,75	44,35
Magnis, Mg^{2+}	27,02	2,22	35,81
Amoniakas, NH_4^+	0,32	0,01	0,16
Kitos analizės:			
pH, pH vienetai 20 °C	7,52		
Permanganato skalčius, mg O/l	< 0,63		
Bendroji geležis, Fe mg/l	1,11		
Savitasis elektros laidis, $\mu\text{S}/\text{cm}$	560		

Tautosakinės, kraštotyrinės, istorinės žinios

Truikinių šaltinis, dar vadinamas ir Šmitos versme, pagal greitimoje sodyboje seniau gyvenusio šeimininko, kuris gražiai tvarkė ir tausoją šaltinį, pavardę. Anksčiau kaimiečiai šiame šaltinyje mirkė linus, o išaustos drobės buvo itin baltos. XX a. pradžioje prie šaltinio stovėjo koplyčia. Ir dabar šlaitelio apačioje pastatyti nedidukai altorėliai, pakabinti kryželiai. Pasakojama, kad jo vanduo turėjo gydomųjų savybių. Sėnarių, akių ir įvairias kitas ligas gydyti žmonės čia važiuodavę ir iš tolimesnių apylinkių. Su tuo siejamos ir „sveikatinimo“ apeigos, kai motinos specialiai čia kūdikius prausdavosios. Kalbama, kad į versmės gelmes yra nugarmėjęs net jautis su karve (gal ir senieji gyvulių aukojimo atgarsiai?).

Tipas

Kylantis (erozinis) aukštesnio paslėnio sufoziniame cirke

Režimas

Nuolatinio (pastovaus) veikimo

Vandeningumas

Didelio vandeningumo (reikšmingas). Anksčiau (1990-10-03) hidrometrinius matavimus vykdžiusių tyrėjų duomenimis, debitas ištekančioje iš versmės į upokšnij išplovoje net 11,8 l/s arba 42,5 m³/h (1019,5 m³/d)

Vandens tipas

Kalcio, magnio, natrio hidrokarbonatinis

Aprašė:

P. Gedžiūnas,
Z. Zanevskij, 2014